Q. D. O. M. B. V.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

SCIRRHO

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO

DOMINO

GVILIELMO HENRICO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE VVESTPHALIAE ET RELIQVA

SVB PRAESIDIO

IOANNIS ADOLPHI WEDELII

PHILOS. ET MED. D. PRAXEOS ET CHIMIAE P. P. ORD. SERENISSIMORVM SAXON. DVCVM CONSILIARII ISENACENSIS AVLICI ET ARCHIATRI ET ACAD. NATVR. CVRIOSOR. COLLEGAE

PATRONI, PRAECEPTORIS AC PROMOTORIS OMNIS HONORIS CVLTV PROSEQVENDI

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES ET PRIVILEGIA MORE MAIORVM RITE CONSEQVENDI

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMISSA

A

GVST. ADL. GRANTZIO

GRAB. MEGAPOL.

DIE IVL. ANNO M DCC XXXI.

LOCO ATQVE HORIS CONSVETIS.

IENAE LITTERIS RITTERIANIS.

I. N. I.

Cirrhus vox Græca eſt, licet apud Hippocratem non reperiatur, quod & *Caſp. Hoffmannus* obſeruauit, *in Inſtitut. Med. Lib. III. c. 41.* §. 8. Σκίῤῥος, ὁ, inquiens (*non* σκύῤῥος, *ἢ* σκύρος) *vox eſt Hippocrati incognita: at Galenus poſterique tribuunt hoc nomen tumori duro & inſenſili. Ita loquor. Nam 14. Meth. 6. ſcirrhos vocat illos tumores duros, qui iam plane inſenſiles ſunt incurabilesque: at, ſcirrhoſos tumores qui ſenſum habent & ſpem curationis non adimunt.* In quibusdam partibus ſcirrhus alio nomine exprimitur, vt glandulæ ita adfectæ generatim glandulæ induratæ dicuntur; ſpeciatim ſtrumæ, ſcrophulæ colli glandulæ ita vitiatæ vocantur; bubones in inguinibus & ſub axillis, parotides pone aures, ſi in ſcirrhoſum ſtatum abeant, hanc appellationem interdum ſeruant, quæ tamen & aliis harum glandularum tumoribus generatim tribuitur.

§. II.

Eſt autem ſcirrhus tumor partium mollium præternaturalis, durus, frigidus, indolens, ſique exquiſitus ſit, etiam ſine ſenſu, a diſtentione pororum fibrarum & mem-

branarum, aliarumque cauitatum minorum, ſerum, vel alium ex ſanguine ſecretum humorem, recipientium, per particulas pituitoſas, acidas, tartareas, ibidem ſubſiſtentes, accumulatas, & magis vel minus coagulatas, & induratas, facta, proueniens, variaque ſymptomata procreans.

§. III.

Ad tumores pertinet ſcirrhus, cum magnitudo partis aucta ſit. Augmentum magnitudinis non ſemper vltra externam eminet ſuperficiem, ſed, internas occupando cauitates, viſui ſe ſubducit, tactu tamen deprehenditur, & poſt mortem, diſſecta parte, conſpicitur.

§. IV.

Partes molles ſubiectum ſcirrhi ſunt, in oſſibus enim orti tumores hoc nomine haud deſignantur. Ex his glandulæ & glandoſæ partes ſæpe ita laborare obſeruantur, vt mammæ, pancreas & reliquæ; non tamen ſolæ. Nam & membranoſæ, & aliæ, partes ſcirrhoſæ haud raro inueniuntur, vt ventriculus, inteſtina, omentum, veſica vrinaria. Ita & vterus, cuius ſubſtantia tamen muſculoſa eſt, ſcirrhoſus euadit, aliæque partes muſculoſæ, vt obſervatiotiones teſtantur, ſic adfici ſolent. Nec in viſcerum, pulmonum, hepatis & lienis, ſubſtantia glandulæ ſunt, demonſtrante id *Ruyſchio* & αὐτοψίᾳ, & tamen ſcirrho corripiuntur.

§. V.

Præternaturalis hic tumor eſt, actiones enim ipſius partis ita adfectæ, aliasque inde dependentes, vt & partium vicinarum, lædit, nec in ſano ſtatu occurrit. Durum eum eſſe & frigidum, id eſt ſine calore præternaturali, & indolentem, ſenſus & ægri & aliorum euincunt. Duritie autem ab oedemate, caloris abſentia ab inflammatione, dolo-

doloris cum expers ſit, a cancro & aliis, diſcernitur. Omni ſenſu carens, ſi digitis, vel alias, prematur, confirmatum & radicatum malum eſſe innuit.

§. VI.

Cum tumoris eſſentia in magnitudine præternaturam aucta conſiſtat, magnitudo autem partis augeri aliter non poſſit, quam augmento materiæ præternaturali, ſequitur, vt materia in ipſa parte hæreat. Pars autem ſolida omnis vnice fibris & cauitatibus interpoſitis abſoluitur, ergo materia accedens vel in fibrarum ſubſtantiam mutatur, vt fibræ vel elongentur vel multiplicentur; vel cauitates interpoſitas occupat. In ſcirrho, prægreſſa ſectione, examinato, non fibrarum ſubſtantia elongata, nec multiplicata, occurrit, igitur, in cauitatibus interpoſitis vt perſiſtat materia, neceſſe eſt. Cauitates maiores materia indurata repletæ haud conſpiciuntur, ſed fibræ partis craſſiores tantum redditæ, & cauitates reliquæ minores infarctæ, reperiuntur, adeoque materia ſcirrhum faciens in cauitatibus minoribus eſt, hasque replendo diſtendit. Vnde diſtentio harum cauitatum cauſa immediata ſcirrhi eſt.

§. VII.

Cauitates minores in partibus mollibus occurrentes vel ſanguinem continent, vel ſerum, vel alium humorem, ex maſſa ſanguinea ſeparatum, v. g. lac in mammis. Sanguinem continentia vaſcula capillaria in ſcirrho non diſtenduntur. Nam, hoc ſi fieret, a ſanguine ſtaſin concipiente id contingeret, & rubor appareret, adeoque inflammatio potius, quam tumor frigidus, & ſine rubore conſpicuus, qualis eſt ſcirrhus, oriretur. Ergo cauitates reliquæ minores, pori nempe fibrarum & membranarum, & ductus minores, ſerum, vel reliquos, a ſanguine diuerſos, humores

mores, recipientes, subiectum principale huius distentionis, adeoque scirrhi, sunt.

§. VIII.

Materia, cauitates dictas distendens, est causa mediata proximior scirrhi, & eandem constituunt partes pituitosæ, acidæ, & tartareæ, magis vel minus coagulatæ, & induratæ. Coagulatas, & maiore vel minore gradu induratas, has esse, tactui & visui patet. Pituitosas autem, acidas, & tartareas esse, ex eo constat, quia ad has cauitates nihil, quam dicti humores, accedit, adeoque in humoribus his prius vt fuerint, necesse est. Aliæ autem particulæ, coagulum & indurationem eiusmodi subeuntes, in dictis humoribus, vt per analysin chimicam euincitur, non reperiuntur, quam modo laudatæ, quæ sibi relictæ, seorsim & coniunctim, condensari ita possunt, & alias quasdam simul occultare, & detinere.

§. IX.

Distentionem hæ facere non possent, nisi accumularentur in cauitatibus recensitis, & repletionem maiorem inferrent. Accumulari autem non valerent, nisi hic subsisterent. Ergo obstructio harum cauitatum facit, vt hæc eueniant, & quidem inæqualis, cum accessio harum particularum fiat maior, exitus autem minor. Obstructio autem vel ab ipsis his particulis, tam in sero, quam reliquis humoribus, qui huc accedunt, eminentibus, efficitur, vel a parietibus harum cauitatum vitiatis. Illud fit, quia ob earum prædominium humores crassiores & viscidores euadunt, & partes fluxiles ac tenues, illarumque solutionem præstantes, pauciores sunt & debiliores, adeoque in angustiis his subsistunt, qualitate ita peccantes, & partes tenuiores vlterius dimittunt, vnde adhuc magis illæ eminentes reddun-

tur,

tur, coagulantur, & ſucceſſiue indurantur. Parietes vitiati obſtructionem talem pariunt, ſi vel ſicciores ſint, vel circa exitum cauitatum magis ad ſe accedant, anguſtiamque efficiant, vel fibræ eorum, laceratæ per contuſionem, adfluxum maiorem inuitent, tranſitum tamen impediant, vt humores iamdum ſpiſſiores, qui huc acceſſere, retardentur, maioremque moram ibidem trahant, & ante dicto modo coagulentur.

§. X.

Sicciores parietes obſtructioni anſam præbent, quia humores, qui tranſitum tantum habere debebant, tunc facilius & firmius adhærent. Contactus enim fibrarum immediatus ab humore transeunte craſſiore fit, quem alias tenuiſſimus minimeque viſcidus liquor, ex arteriolis fibrarum in ſuperficiem harum tranans, eamque humectans, impedit. Anguſtia extremitatum vel a frigido aere admiſſo, vel ab adſtringentibus inconcinne applicatis, vt in vlceribus, vel ab aliis tumoribus, in his partibus prius hærentibus, & ſcirrhum poſt ſe relinquentibus, inferri ſolet. Siccitas autem parietum a defectu liquoris ſeroſi tenuioris in ſanguine, & a craſſioribus magis ibidem hærentibus, prouenit.

§. XI.

Quæcunque igitur partes vel pituitoſas, vel acidas fixiores, vel tartareas, augere, tenues autem, fluxiles, & ſolutionem illarum præſtantes, minuere vel debilitare, & tandem parietes laudatarum cauitatum, dicto modo, vitiatos reddere, poſſunt, ad cauſas mediatas remotiores ſcirrhi pertinent. Omnia autem hæc ſub tribus continentur claſſibus, vt ad res vel naturales, vel non naturales, vel præternaturales pertineant.

§. XII. Ex

§. XII.

Ex naturalibus huc pertinet temperamentum tam pituitosum, quam melancholicum, & atrabilarium, in isto enim particulæ pituitosæ, in illo acidæ fixiores, vt & tartareæ, in hoc autem acidæ biliosæ, viscidis & tartareis immersæ, secundum naturam eminent, adeoque facilius incrementum obtinere possunt morbosum, vt hic etiam inde nascatur morbus. Ætas quidem nulla excepta est, magis tamen huic rei idonea est prouectior, quia in minori partes diluentes & soluentes copiosiores adhuc reperiuntur. Sexus vterque ita adficitur, in sequiori autem mammæ & vterus non ita raro sic adfliguntur. Dispositio hereditaria tam ad temperamentum simile propagandum, quam ad prouentum particularum eiusmodi morbosarum copiosiorem, facit.

§. XIII.

Ex non naturalibus rebus aer & nimis calidus, & nimis frigidus, vt & crassus & nebulosus, huc facit. Nimis calidus partes tenues soluentes & fluxiles magis, quam par est, dissipat, vnde fixiores & viscidiores magis spissescunt, & ad separationem & secretionem inhabiles redduntur, vnde & ad coagulum magis vergunt, & augmentum maius recipiunt. Frigidus, crassus, nebulosus, & coagulum viscidis promptius conciliat, debilitando ipsum soluens, actionemque eiusdem impediendo, & poros, reliquasque vias, exitum his partibus alias concedentes, stringit & coarctat.

§. XIV.

Alimenta crassa, viscida, minus resolubilia, muriata, exsiccata, vt carnes & pisces eiusmodi, & generatim pisces, partes pituitosas copiosiores præbentes, acida, austera, leguminosa, vt fabæ, lentes, pisa &c. lacticinia, fari-

nacea

nacea, non fermentata, panis recens, placentæ, materiam mali ſuggerunt. Potus vini nimius diſſipat partes fluxiles vtiles, inertes, acidas, tartareas, crudiores, relinquit. Vinum recens, vt & cereuiſia non ſatis defecata, & ad acorem vergens, easdem partes noxias augent. Defectus potus humidum ſoluens, & fluxilitatem reliquis concilians, minuit, reſtauratione non facta, vnde particulæ lentæ, viſcidæ, craſſæ, ad ſeceſſum & exitum non ſatis idoneæ, redduntur, ergo remanent & accumulantur.

§. XV.

Motus nimius, abſumendo ſerum fluxile, poſt cibum ſtatim ſuſceptus, partes alimenti groſſiores in maſſam ſanguinis præcipitando, occaſionem malo præbet. Vita ſedentaria partium lentarum, & morbum hunc facientium, ſeparationem & excretionem impedit. Motus enim humorum ſufficiens non adeſt, vnde remanent in iis eiusmodi contenta. Animi pathemata vehementiora diſſipant partes volatiliores ſpirituoſas fluxiles, quæ inertes ſoluere, & ad exitum aptas reddere, debebant, ergo hæ relinquuntur. Adfectus, qui concentrant ſpiritus, & motum agiliorem prohibent, humores quoque fixiores, & acidis, tartareis, refertos, efficiunt. Adeoque triſtitia longior, curæ grauiores, mœror & ſimilia, noxam hanc inuitant.

§. XVI.

Excretio partium ſoluentium nimia, per quemcunque locum ea fiat, craſſiores & fixiores in humoribus partes auget. Per vias vrinarias vna cum vrina, per menſes rite fluentes, & per hæmorrhoides ordinatas, vna cum ſanguine etiam pituitoſæ, acidæ, fixæ, tartareæ & atrabilariæ, partes ſecedunt, quæ, excretione eiusmodi prohibita, ſeu ceſſante, neceſſario remanent, & multiplicantur. Lactis exitu ex mammis impedito, vel non

rite facto, id ſtagnat, coagulatur, &, ſi hoc negligatur, ſcirrhum efficere valet, quanquam rarius id eueniat.

§. XVII.

Inter præternaturales res haud paucæ ſunt, cauſarum harum vicem ſubeuntes. Febres chronicæ, quæ viſcidæ & tartareæ materiæ debentur, vt quartana, aliæque intermittentes, aliquando poſt ſe trahunt ſcirrhum, vel ob quantitatem eiusmodi partium nimis magnam, & magis accumulatam, vel ob ſecretionem & excretionem earum, tum alias, tum inprimis inconcinna curatione, impeditam. Inflammationes, potiſſimum ſi a medicis vel chirurgis non recte curantur, etiam in ſcirrhum abire ſolent. Maxime autem id fit, tam vſu refrigerantium & adſtringentium nimio, quam exceſſiua & præcipitata inſtituta diſcuſſione, qua, ſubtile quod eſt, ſubito fugatur, craſſum autem relinquitur & compingitur. Hoc autem non ita eſt accipiendum, ac ſi ſanguis ipſe coagulum ſubiret, & induraretur, in ſuis vaſis, quod in ſcirrho haud fieri (§. 7.) oſtenſum eſt. Verum tam humor, ex ſanguine in poros & reliqua vaſa minora ſecernendus, ſpiſſior euadit, quam, quod iam in his minoribus cauitatibus huius humoris hæret, magis adhuc, ob calorem maiorem, condenſatur, vt ſolidiorem ſubeat conſiſtentiam, quod poſtmodum in humore, prius ſpiſſiore facto, & vlterius ad has cauitates depoſito, multo facilius fit.

§. XVIII.

Illi morbi, in quibus pituitæ viſcidæ, acidi fixioris, & tartari prouentus maior eſt, eo ipſo ſcirrho occaſionem facile præbent, vnde malum hypochondriacum, ſcorbutus, & lues venerea ita ſe habent. Multo magis autem ſcirrhum inuitant, ſi minus recte tractentur, vnde & gonor-

rhoeam

rhoeam virulentam, ſiniſtre curatam, & teſtium ſcirrhus, & bubones ſcirrhoſi, ſequuntur facile. Tumores alii prægresſi, tam partium glandoſarum, quam aliarum, ſi negligantur, vel praue tractentur, ſcirrhum poſt ſe trahunt. Mora enim humorum maior, & partium ſubtiliorum ſeceſſus, illud perficit, vt (§. 9.) iamdum dictum eſt. Compreſſio fortior, ictus, punctura, commorſio, eadem ratione, vt contuſio, obſtructionem, & initium huius mali, dant, rarius tamen & vix, niſi neglecta primitus. Vlcerum mentionem (§. 10.) iam fecimus.

§. XIX.

Differentia ſcirrhi vel a ſubiecto, vel a diſtentionis gradu, vel a materia diſtendente, vel ab adfectu præternaturali manifeſto prægreſſo, eumque excitante, recte deſumitur. Subiectum ſeu pars adfecta ſcirrho differentiam & nomen dat vel in ſe, vt ex §. 4. conſtat, vel ratione ſpatii, quod in parte occupat. Vel enim tota pars ſcirrhoſa facta eſt, vel aliquam eiusdem particulam tantum ſcirrhus tenet, vt in pulmonibus, hepate, & aliis, aliquando videtur. Diſtentionis gradus vel remiſſior eſt, vel ſummus; remiſſior, ſi cauitates minores nondum penitus repletæ ſunt a particulis coagulatis & induratis, & tunc ſcirrhus vocatur *incipiens*, *non exquiſitus* vel *non exactus*. Summus autem diſtentionis gradus eſt, ſi omne ſpatium cauitatum dictarum a particulis coagulatis & induratis ſit repletum, vt & maiorem duritiem, & ſenſus amiſſionem quoque, pars adfecta ſubierit, qui in remiſſiore obtuſior & imminutus tantum eſt. Et tunc ſcirrhus dicitur *confirmatus*, vel *exquiſitus* vel *exactus*.

§. XX.

Materia diſtendens & coagulata in ſcirrho cum ſint

partes pituitosæ, acidæ & tartareæ (§. 8.) hæ autem non eandem, sed diuersam, obtineant proportionem, huius ratione scirrhi diuersi emergunt. Pituitosæ, crassæ, glutinosæ, si eminentes sint, nec acidæ, nec tartareæ, appareant, sed latitent, & pauciores sint, quam vt sui indicium præbeant, &, coagulatæ & induratæ, scirrhum efficiant, *scirrhus pituitosus* dicitur. Sin autem partes acidæ fixiores, quæ viscidas & terreas coniunctas habent, superantes & coagulatæ, materiam dictam constituant, *scirrhus melancholicus* veteribus vocabatur, quod nomen commode seruari potest. Sed hæ quoque partes, cum varietatem exhibeant, differentiam scirrhi vlteriorem præbent. Partes enim hæ vel mitiores temperatæque sunt, quales in statu naturali quoque adsunt, & adesse debent, quæ veteribus melancholiæ naturalis nomine insigniebantur, vel intemperatæ sunt, & melancholia præternaturalis ipsis audiebat. Naturalis hæc melancholia si quantitate tantum excedat &, coagulata, scirrhum faciat, *scirrhum* talem *legitimum* appellarunt; præternaturalis autem sin eundem fecerit, *scirrhum non legitimum* dicebant.

§. XXI.

Præternaturalis melancholia intemperata, cum a partibus eandem constituentibus emergat, vel ita se habet, vt in eadem magis terreæ abundent crassiores, quæ tartareæ chimicis salutantur, vel acidæ concentratiores & acriores, partibus biliosis intimæ confermentatis, quæ atrabilis a veteribus nominantur. Illæ coagulatæ si scirrhum produxerint, *scirrhus lapidosus* nominatur. Hæ autem, quamdiu adhuc silent, nec vim suam exerunt, quod fit, si a reliquis remixtis partibus tantisper obtundantur & temperentur, quoniam ad cancrum facilis est transitus, *scirrhus cancrosus*

a qui-

a quibusdam vocatur, quod nomen seruare tamdiu potest, quamdiu occulta & temperata adhuc est acrimonia; hac autem se manifestante, cancer occultus recte dicitur, & non amplius scirrhus est; hic enim dolore & tali sensu carere debet. (§. 2.)

§. XXII.

Partes hæ, differentias dictas exhibentes, humoribus ex massa sanguinea separatis, & ad cauitates minores (§. 7.) accedentibus, sero inprimis vt in plerisque partibus, lacti & sero in mammis, bili in hepate, succo pancreatico in pancreate, immersæ sunt, & postmodum secessum & coagulum subeunt, superius (§. 9.) dicto modo. Sanguis ipse vero, cum ad has cauitates non penetret, nec, coagulatus, materiam distendentem hoc loco constituat (§. 7.) differentiam scirrho, hoc nomine, præbere haud potest, adeoque scirrhus sanguineus, hoc sensu, non datur. Si autem quis scirrhum sanguineum eum vocare, cum *Casp. Hoffmanno Instit. Med. libr. III. c. 55.* velit, qui a massæ sanguineæ vitio manifesto præcedente initium duxit, non repugnabimus. Hic enim, si post febres diuturnas, vel malignas, vel post inflammationem, vel ex retentione mensium hæmorrhoidumue accidat scirrhus, sanguineum vocat, vt biliosum, si ex tartarea bile in hepate tale quid fiat.

§. XXIII.

Adfectus præternaturales manifesti prægressi, scirrhum excitantes, licet peculiarem, & a dicta diuersam, materiam distentionis minime præbeant, vt modo dictum est, differentiam tamen exhibent, in praxi attendendam, cum obstructioni, distentionem in scirrho efficienti, occasionem præbeant, & interdum ipsam materiam distendentem suggerant, vt ex §. 17. & 18. constat. Seruari itaque

que possunt quædam nomina, scirrho ab antiquis imposita, vt scirrhus phlegmonodes dicatur, qui inflammationem sequitur, oedematodes, qui post oedema accedit, erysipelatodes, qui ex erysipelate ortus est; non autem id ita intelligendum est, vt olim volebant, melancholiæ naturali remixtum sanguinem in isto, pituitam naturali melancholiæ coniunctam in illo, bilem mitem melancholiæ naturali combinatam in hoc, materiam distendentem constituere.

§. XXIV.

Cum in scirrho cauitates minores a particulis, magis vel minus coagulatis & induratis, distendantur (§. 7. 8.) illæque vlterius facile distendi nequeant, repletæ cum sint, fibræque resistant, hæ autem firmiores, ob fluiditatem amissam, sint, durities in scirrho vt adsit, necesse est. Frigidus scirrhus est, seu sine calore, quia materia distendens minime sanguis est (§. 7.) sed partes pituitosæ, acidæ, tartareæ, (§. 8.) quæ solæ calorem concipere non valent. Dolor in scirrho abest, cum distentio lente & successiue fiat, & acrimonia in materia distendente vel absit, vel tamdiu, quamdiu scirrhus est, obtundatur & temperetur (§. 21.). Sensus autem in scirrho prorsus tollitur, si consummata repletione, & exsiccatione ac induratione, fibrillæ nerueæ interpositæ in tantum comprimantur, vt spirituum transitus penitus sit prohibitus.

§. XXV.

Cauitates minores repletæ in scirrho cum obstructæ sint (§. 9.) nec serum, nec alium ex sanguine secretum humorem, qui alias hic recipi & transmitti debebat, admittunt, adeoque secretio hæc cessat, & vsum hunc pars, ita adfecta, præstare amplius nequit. Igitur vel sanguini

remi-

remixta permanent hæc fluida, eumque vitiosum reddunt, vel in alium & peregrinum locum abeunt & effunduntur, vnde alia sequuntur mala, v. g. icterus ex hepatis vel lienis tali statu, vel hydrops, ex iisdem vel aliis partibus ita constitutis. Interposita hisce cauitatibus repletis vascula sanguifera compressionem subire coguntur, cum materia distendens spatium occupet. Angustia autem, his inducta, sanguinis velocitatem, tum in his, tum in partibus vicinioribus mutat, adeoque, pro ipsius sanguinis diuersitate, varia inde consurgere possunt mala.

§. XXVI.

Ipsa materia distendens, si salia paucissima in se contineat, vt actiuitatem suam exerere nequeant, sine motu intestino, & mutatione alia, quam induratione, permanet. Sin autem salia acida, vel acido-biliosa, concentratiora & copiosiora, insint, licet prius sileant & quiescant, facile tamen vel sola mora, vel pluribus ex sanguine, si in eodem exsuperent, in eandem penetrantibus, vel exterius emollientibus, aut corrosiuis, aliisque irritantibus, applicatis, vel, intempestiua apertione, aeris accessu inuitato, vim accipiunt, motum intestinum subeunt, concentratioremque acrimoniam contrahunt, vnde in cancrum fit transitus.

§. XXVII.

Sola quoque magnitudine aucta effectus præternaturales alios scirrhus edit. In externa enim corporis superficie hærens, inconcinna sua prominentia, deformitatem corpori conciliat. Alibi persistens vicinas partes premendo adficit. Vasa sanguifera igitur si ita inde premantur, vt stasis sanguinis consurgat, inflammatio, gangræna, sphacelus, excitari potest. Nerui vicini notabiles, per pres-

sio-

ſionem obſtructi, paralyſin inferunt. Bronchia pulmonum, a ſcirrho eorundem ita coarctata, reſpirationem difficilem pariunt; & ſic in reliquis. In cauitatibus aliis, transmittendo mobili deſtinatis, ſi ſit ſcirrhus, ſpatium earundem occupando, nouam obſtructionem efficit, ita in inteſtinis aliquando ileum, in vteri cauitatibus vel ſterilitatem, vel partum difficilem, produxit.

§. XXVIII.

Scirrhus, in externis partibus præſens, cognoſcitur facile, modo ad ſymptomata eſſentialiter inhærentia attendamus, tumorem enim, duritiem, ruboris abſentiam, viſu & tactu deprehendere licet, dolorem abſentem æger referre recte poteſt, vt &, impreſſus num ſenſum aliquem obtineat, vnde non exquiſitus ſcitur, an vero digitis preſſus, vel percuſſus nihil ſentiat, tunc enim exquiſitum innuit. Pituitoſus ſcirrhus ex ſignis pituitæ abundantis, melancholicus ex melancholiæ exſuperantis indiciis, deprehenditur, Lapidoſus ex tartari coagulabilis eminentia, per ſua ſigna eruenda, cognoſcitur. Cancroſus, vel ad talem ſtatum vergens, ex acido concentratiori ſeu acido bilioſo, quod atrabilis alias audit, præſente manifeſtatur, quod itidem ſuis indiciis erui debet. Quod ſi autem acrimonia acida, vel acido-bilioſa, in ipſo ſcirrho extrauertatur, pruritu, deinde dolore morſicante, per interualla in principio, accedente, ſe prodit, & tunc cancer euadit. Prægreſſus adfectus manifeſtus alius ſi ſcirrhum inuitauerit, ſola quæſtione, & inueſtigatione eorum, quæ prægreſſa ſunt, diſcitur.

§. XXIX.

Internas partes ſi obſideat ſcirrhus, hæque ita ſitæ ſint, vt per integumenta communia mollia, ſentiri & tangi durities poſſit, dolorque vna abſit, vel tantum exiguus in

prin-

principio, vt in hepate, liene & vtero, cognoſci quoque poterit, quibus & cauſæ manifeſtæ prægreſſæ, & effectus, pro cuiuslibet partis conditione, ſe exerentes, ſi addantur, id adhuc magis confirmatur. Quodſi autem partes adfectæ talem ſedem non habeant, difficilius quoque, & non niſi per coniecturam artificioſam, ſcirrhus pernoſci poteſt; imo quandoque penitus latet, & poſt mortem demum, ſectione artificioſa aperto corpore, manifeſtatur.

§. XXX.

Scirrhus qui partem ignobiliorem tenet, qui non exquiſitus eſt, a pituita ſola proueniens, qui lapidoſus eſt, periculum vitæ inferre non ſolet; quodſi autem melancholicus ſit ſcirrhus, maioremque acidi roſiui quantitatem foueat, in cancrum abire, & ſic quoque periculum vitæ conciliare, poteſt. In partibus nobilioribus autem occurrens nunquam fere eſt ſine periculo, & eo magis vitæ inſidiatur, quo plures actiones ad vitam neceſſariæ inde læduntur, inprimis ſi exquiſitus iam ſit, vel lapidoſus, vel ad cancrum inclinans. Quandoque tamen obſeruatum eſt, tumorem talem hepatis, vel lienis, vel alius partis, ſi ſine omni acrimonia ſit, & per reliqua viſcera, id quod hic deficit, reſarciatur, diu nullo fere vitæ incommodo, interdum per totam vitam, duraſſe. In raris tamen id eſt.

§. XXXI.

Exquiſitus ſcirrhus, vt & lapidoſus, nulla curatione tollitur. Non exquiſitus autem, pituitoſus, & melancholicus legitimus, curari quidem poteſt, non tamen facile, & ſæpe tantum poſt decenter vſurpata medicamenta id pateſcit, quid ſperandum ſit, vel minus. Atram bilem autem, licet latitantem, qui coniunctam habet, non ſolum vix curatur, niſi per

ſi per arcana remedia, ſed etiam ordinariis ſcirrhi remediis ad cancrum facillime perducitur, vnde prudentiſſime tractari, & magis demulceri, & ab vlteriori progreſſu arceri, quam emollientibus vel irritantibus exaſperari, debet. Nec exſtirpatio ſemper tutum eſt remedium, licet reliquæ circumſtantiæ eandem concedant. Viſcerum enim & maſſæ ſanguineæ deturpatus ſtatus alio in loco ſimile & grauius malum excitare ſolet facile.

§. XXXII.

Chronicum admodum eſt malum, cum a lentis viſcidis & fixioribus humorum partibus proueniat, &, ſi vel maxime curationem adhuc admittat, breui tempore tolli non poteſt, ob eandem cauſam. Quodſi ſanetur, ſucceſſiua ſolutione & eductione partium, in eodem ſubſiſtentium, fit. Ad mortem autem ſi hominem perducat, alio adſcito morbo id facit, cachexia, hydrope, ictero contumaciſſimo, corruptione viſcerum, abſceſſu vicinarum partium, cancro, ſphacelo, & ſimilibus.

§. XXXIII.

Cum ſcirrhus a diſtentione cauitatum minorum dependeat, (§. 6. 7.) hæc autem a partibus pituitoſis, acidis & tartareis, magis vel minus coagulatis & induratis, proueniat, (§. 8.) ſi in illis, ob obſtructionem, ſubſiſtant & accumulentur, (§. 9.) ipſa vero obſtructio vel a dictis particulis in humoribus, qui huc ex maſſa ſanguinea accedunt, eminentibus, vel a parietibus harum cauitatum vitiatis, efficiatur, (§. 9. 10.) neceſſe eſt, vt, ſi eundem curare velimus, non ſolum partes has pituitoſas, acidas & tartareas, tam in maſſa ſanguinea abundantes, quam in cauitatibus minori-

bus

bus ſubſiſtentes, corrigamus & minuamus, verum etiam vitia parietum harum cauitatum emendemus.

§. XXXIV.

Partes pituitoſas, acidas, tartareas, in maſſa ſanguinea abundantes, corrigunt, quæ iisdem fluorem conciliant & conſeruant, ne tam prompte ad coagulum vergere queant, ſed euacuationi ſpontaneæ, & arte inſtituendæ, habiles ſint. Pituitoſas inprimis ita emendant incidentia, acidas edulcantia & abſorbentia, tartareas reſoluentia, omnibus communia ſunt diluentia. Hæc autem omnia ſub aperientium claſſe reperiuntur, &, vt minime eadem proportione dictæ partes eminent vitioſæ (§.20. 21.) ita etiam remedia opponenda & ſeligenda, & combinatione iisdem reſpondentia reddenda, ſunt, vt modo incidentium, modo reſoluentium & abſorbentium, & diluentium, quantitas augeatur. In pulueris forma locum habent crocus martis aperitiuus, ſulphuratus, ſapphirus occidentalis præparatus, lapid. cancror. corall. rubr. mater. perlar. conchæ, chelæ cancrorum, radix ari, pimpinellæ albæ, calami aromatici, cinnamomum acutisſimum, caſſia lignea, pulu. ſtomachal. Quercet. antimon. diaphoreticum, martiale cachecticum, cinnabaris natiua, antimonii, ſuccinum alb. præparatum, ſalia media, arcanum duplic. Mynſichti, tartarus vitriolatus, tartariſatus, chalybeatus, nitrum depuratum, nitrum antimoniat. olea deſtillata citri, caryophyll. arom. lign. ſaſſafr. & alia, minori quantitate, pulueres cachectici & aperitiui variorum auctorum, ad quorum exemplum ex dictis varii, pro ſpecialium circumſtantiarum conditione, concinnari poſſunt.

§. XXXV.

In mixturis conueniunt tincturæ martiales, vt eſſen-

tia vitriol. martis Ludouici, tinctura martis aperitiua Zvvölfferi, tinctur. mart. helleborata, tartarisata, cydoniata & aliæ, elix. aperitiu. Clauderi, quibus recte addi potest arcanum tartari liquidum, rite paratum, spiritus tartari verus, mixtura antiscorbutica Wedelii, essent. pimpinellæ albæ, scordii, vincetoxici, & aliæ. Ex alcalicis tincturis est tinctura antimonii tartarisata, tinctura tartari, inprimis pituita eminente.

§. XXXVI.

Decocta, humido vna deficiente, prosunt ex radic. 5. aperientibus, trifol. fibrin. ari, cichor. gentianæ, bryon. sarsæpar. helen. herb. hep. nob. cuscut. meliss. hyssop. scolopendr. card. ben. marrub. alb. fl. cichor. bellid. borrag. bugloss. summ. fumar. centaur. minor. & similibus facta. Huic fini etiam conueniunt aquæ destillatæ cichorii, taraxaci, scolopendrii, card. benedicti, cuscutæ, vt & acidulæ Schvvalbacences, Egranæ & aliæ. Omnia autem laudata remedia aperientia etiam ratione mali fouentis seligenda & adhibenda ita sunt, vt mali hypochondriaci, scorbuti, mensium & hæmorrhoidum suppressionis, luis venereæ, &c. si adsint, habeamus rationem, & his corrigendis simus vna intenti.

§. XXXVII.

Partes laudatas in massa sanguinea abundantes minuunt partim iam dicta, correctæ enim secernuntur & excernuntur, licet non sufficienter, partim euacuantia. Ex euacuantibus hic maxime conueniunt purgantia, aperientibus rite interposita. Talia sunt pilulæ de gummatibus Syluii, vel ad harum imitationem concinnatæ aliæ, quibus & mercurius dulcis addi poterit, pil. tartareæ Bontii, melan-

melanagogæ Quercet. Infusa commoda quoque sunt, quæ vna corrigunt & minuunt, quæ ex purgantibus recipiunt rhab. Alex. rhab. monachor. fol. sennæ, fibr. helleb. nigr. veri, mechoacann. alb. ex alterantibus rad. bardan. vicetox. pimp. alb. sarsæpar. apii, petroselin. cichor. bryon. helenii, caryophyllatæ, herb. marrub. alb. calaminth. abroton. eupator. hyssop. agrimon. capillorum veneris, meliss. flor. ros. rubr. borrag. cichor. bellid. summ. cent. min. lign. sandal. rubr. citrin. sanct. schoenant. cortic. VVinter. lign. sassafr. spic. Ind. sem. siler mont. foenic. anis. limat. martis. crem. ♀. & similia, facile in formulam redigenda & varianda.

§. XXXVIII.

Venæ sectio aliquando locum habet, si sanguis vna abundet, & spissior sit. Minime autem vtilis hæc est, sed noxia potius, si pituita abundet, cui minuendæ purgantia magis conueniunt. Mitiora diaphoretica, vt & diuretica, sub aperientibus iamdum continentur recensita, quæ imminutionem quoque præstant.

§. XXXIX.

In cauitatibus minoribus, & hinc in ipso scirrho, subsistentes dictæ partes tam per ante dicta simul corriguntur, & ad eductionem disponuntur, si accessus humorum emendatorum detur, quam per externa adhibita. Talia autem sunt, quæ partes coagulatas & induratas resolunt, & poros dilatant & aperiunt, & fibras roborant. Ita enim illæ successiue soluuntur, &, reliquis humoribus mixtæ, aptis locis euacuantur. Prudenter vero *Galenus* omnesque genuini medici monent, ne resoluentia & discutientia fortiora adhibeantur, quæ partes subtiles & soluentes absu-

 munt,

munt, craſſum autem & minus ſolubile poſtmodum relinquunt. Vnde emollientia & reſoluentia vel alternatim applicanda, vel apte miſcenda, ſunt, vt ſcopo ſatisfaciant.

§. XL.

Applicari hæc ſolent forma vel fotus, vel cataplaſmatis, vel vnguenti, vel emplaſtri, vel ſuffitus humidi. Fotus tales fiunt ex rad. altheæ, bryon. filic. angelicæ, cucum. aſinin. herb. agrim. marrub. alb. alth. capill. veneris, rutæ, abſinth. ſabinæ, floribus chamomill. melilot. alth. ſambuc. roſar. ſummit. aneth. cent. min. bacc. laur. contuſ. &c. Ex his quædam apte mixta recipiuntur, coquuntur in aqua ſimpl. & additur ad quamlibet colaturæ libram ſpiritus theriac. vel cochlear. ℥j. vel adhibentur aquæ partes duæ & vini pars una. Poſtmodum fotus fit mediante vel ſpongia, vel panno laneo, vel linteis quadruplicatis.

§. XLI.

Cataplaſmata tam ex iisdem fieri queunt, &, pro re nata, etiam addi rad. ſcrophulariæ, ſigilli Salomonis, herba naſturtii, cochlear. cicutæ, nicotianæ, quibus & quidam ſtercus bubulum, caprillum, miſcent, vel ante dictis liquoribus, vel ſolo vino, coquendo, & poſtmodum ſub finem adiiciendo gum. galban. in vitello ouor. ſubacti & farinæ lini huiusque olei ſufficientem quantitatem. Commodum quoque eſt cataplaſma ab *Hier. Fabric. ab Aquapendente* ex Almanſore deſcriptum. Vnguenta a quibusdam adhibentur, vt vnguent. dialtheæ, de melilot. de arthanita oleum philoſophor. ſaponis, lumbricorum terreſtrium, petræ, & ipſum ſpiritum vini iungendo.

§. XLII.

Emplaſtra hic conuenientia ſunt empl. de gumm.

ammo-

ammoniaco, galbano, ſagapeno, ladano, lap. pyrit. de cicuta, ſpleneticum Sennerti, diachyl. ſ. cum gummatibus, ceratum ſandalin. de ranis Vigoniscum mercurio triplicato, vel quadruplicato, ſaponatum Barbette camphoratum. Ex quibus pro materiæ contentæ diuerſitate hoc vel illud ſeligi, &, fotu præmiſſo vel interpolato, vel omiſſo, imponi debet.

§. XLIII.

Suffitus humidus ex aceti vapore, ab ipſo *Galeno* propoſitus, in externarum partium ſcirrho adhiberi poteſt, præmiſſis internis & reliquis. Lapis nempe pyrites, vel, ſi is non ſit, fruſtum lapidis molaris, ignitur, hinc acetum acerrimum adfunditur, vapor calidus aſcendens parte ſcirrhoſa excipitur, & in eodem vertitur, vt vndique inde adficiatur, poſtmodum oleum ſabinum, vel ſimile, inungatur, & per aliquot dies repetatur. Quidam per infundibulum vaporem admittunt, & ex ſulphuris communis accenſi vapore eundem effectum ſibi promittunt.

§. XLIV.

Cancri autem metus & indicia ſi adſint, nec emollientia, nec fortius reſoluentia, adhibenda ſunt, nam citius ſic in actum deducitur, & peior euadit. Eadem hinc, quæ in cancro occulto remedia vtilia ſunt, vſurpanda. Interne, quæ maſſam ſanguineam puriorem reddunt, & acrerosiuum a viſcido blandiſſime & ſucceſſiue liberant, ſtatim interpoſitis iis, quæ acres partes liberatas temperare, & aptas reddere, valent, vt ſecerni & excerni citra noxam queant, quod inſigne arcanum eſt. Exterius autem emplaſtrum diapompholygos reformatum *VVedelii* impoſitum, vel ſolum ſæpe, prodeſt, vt ita diu in centro detineri

queat

queat absque incremento, & metu cancri aperti, qui alias promte, his non rite tractatis, ſequitur.

§. XLV.

Apertio ſcirrhi, ferro vel corroſiuo facta, nunquam tuta eſt, &, etiam non malignus, male inde cedere poteſt. Alia res eſt, ſi teſtis ſcirrhoſus ſit, nullumque contraindicans adſit, ſed alia id vrgeant, tunc exſtirpatio quandoque locum inuenit.

§. XLVI.

Parietum cauitatum minorum vitia (§. 9. 10.) corriguntur primo ſiccitatem emendando, quod faciunt eadem aperientia & humectantia §. 34. & ſequ. recenſita; deinde anguſtiam extremitatum remouendo, quod fit, ſi aer frigidus in culpa ſit, eundem arcendo; adſtringentia, inconcinne impoſita, ſi eam induxerint, eadem ſtatim remouendo; ſi alius tumor præſens eandem foueat, hunc pro ſua conditione lege artis curando; tandem laceratas a contuſione fibras fotibus demulcendo & conſolidando, humores autem fluxiles, vt ſubinde remeare poſſint, conſeruando. His autem cauſis ceſſantibus, eadem ratione, vt alias, ſi ſine his eſſet, procedere conuenit.

§. XLVIII.

Omnibus his addenda eſt diæta commoda. Aer enim temperate calidus eſt eligendus, omnis autem exceſſus in calore & frigore eſt vitandus, vt & aer craſſus & nebuloſus. Alimenta craſſa, minus reſolubilia & reliqua §. 14. & 15. recenſita, omittenda ſunt, & omnia adfectui remouendo proportionata procuranda veniunt.

SOLI DEO GLORIA!